

Skötselplan för naturreservatet Lidetorpsmon Degerfors kommun



Djupa hålet vid Lidetorpsmon. Foto: Åsa Forsberg

Skötselplanen utgör bilaga 1 till reservatbeslutet.

Skötselplanen är författad av Åsa Forsberg och fastställd av Länsstyrelsen.

ALLMÄN DEL

Syftet med naturreservatet

Länsstyrelsen beslutar med stöd av 7 kap. 4 § miljöbalken att syftet med naturreservatet Lidetorpsmon även ska vara att bevara biologisk mångfald, att vårda och bevara värdefulla naturmiljöer, samt att återställa värdefulla naturmiljöer och livsmiljöer för skyddsvärda arter.

Syftesförändringen innebär att områdets sandbarrskogar liksom områdets orörda karaktär och dess biologiska mångfald ska bevaras och utvecklas.

Syftet ska tillgodoses i huvudsak genom att områdets naturtyper med dess flora och fauna utvecklas fritt genom intern dynamik och andra naturliga processer. I dödisgropen Djupa hålet ska även begränsad röjning och gallring av gran och tall vara möjligt, om det behövs för att synliggöra formationen.

Bränning kan komma i fråga både som återställningsåtgärd och som återkommande åtgärd. Bete kan komma ifråga som löpande åtgärd.

Åtgärder kan komma att vidtas för att eliminera förekomsten av exotiska träd och buskar samt invasiva växt- eller djurarter.

Borttagande av konkurrerande eller inväxande träd i anslutning till särskilt värdefulla trädindivider eller trädgrupper kan komma ifråga.

Administrativa data

Namn:	Lidetorpsmon
NVR-id:	2000193
Kommuner:	Degerfors
Lägesbeskrivning:	Området ligger söder om Degerfors, på västra sidan om Letälven.
IUCN-kategori:	1a, strikt naturreservat
Fastigheter:	Degerfors Liden 1:2, del av
Markägare:	Degerfors kommun
Rättigheter:	Inga
Areal:	81,2 hektar varav 80,2 hektar produktiv skogsmark
KNAS naturtyper:	tallskog 45,1, granskog 15,4 ha, barrblandskog 4,9 ha, lövblandad barrskog 10,3 ha, Och ungskog: 1,8 ha
Förvaltare av reservatet:	Degerfors kommun

Bakgrund

Naturreseptatet bildades av Länsstyrelsen redan 1970 för att säkerställa området vetenskapliga geologiska naturvärden och för att bereda en större allmänhet möjlighet att uppleva ett storslaget naturområde och därigenom öka förståelsen för svensk natur. Avsikten med den skötsel som fastslogs i beslut och skötselplan från 1970 var att åskådliggöra de geologiska formerna. Förbud mot skogsbruk infördes dock inte. Skogen i reservatet börjar idag uppnå en ålder då tallskogen blir intressant ur ett naturvårdsbiologiskt perspektiv. Därför har beslut tagits om komplettering av syfte och föreskrifter och föreliggande skötselplan fastställts.

I ärendehandlingarna från reservatets bildande antyds att den starkt hotade växten mosippa *Pulsatilla vernalis* förekom i reservatet. Andra fynduppgifter saknas emellertid, varför man kan anta att mosippa är utgången. Detta motiverar att arten återintroduceras och att särskild skötsel för dess behov utförs. Naturvårdsbränning är därför en nödvändig skötselåtgärd. Bränning gynnar även andra växter och svampar som är typiska för naturtypen åsbarrskog.

Naturförhållanden

Naturreseptatet utgörs i huvudsak av Lidetorpsmon som är en 40 m hög, helt friliggande isälvsavlagring inom Lokaåsen. Uppe på höjden finns en 46 meter djup, helt torr dödisgrop – Djupa hålet. Lidetorpsmon är en särpräglad isälvsavlagring. Djupa hålet är en av de djupaste torra dödisgropar som är kända i landet. Skogen i reservatet domineras av barrträd, främst tall i de södra och centrala delarna, och i norra delen mest gran. Enstaka lärkträd förekommer. Tallskogen är till största delen tämligen välkött ur skogsskötselsynpunkt, med ringa mängd död ved. I Djupa hålet är den glesa gamla tallskogen högst och grov.

Historisk markanvändning

Historiska kartor visar att reservatet utgjorts av barrskog. Ingen odlingsmark eller lövinslag är markerat på häradskartan från 1860-talet eller ekonomiska kartan från 1950-talet.

Prioriterade bevarandevärden

Området utgörs i sin helhet av den prioriterade skogstypen sandbarrskog som till stor del är av värdekärnaktighet. Det geologiska värdet är högt.

Reservatet utgör Natura 2000-område för habitatet åsbarrskog (9060). Förutom det vetenskapligt geologiska värdet och värdet för det rörliga friluftslivet omfattar naturreservatet Lidetorpsmon barrskogen som växer på de glaciofluviala sandavlagringarna. Skogstypen är underrepresenterad i formellt skyddade områden i Sverige och Sverige har ett internationellt ansvar för skogstypen i Europa, varför den är högt prioriterad för formellt skydd.

Eftersom området har lång kontinuitet av tall på sand kan vi förvänta oss att det kan finnas rödlistade mykorrhizasvampar knutna till sandtallskog. Ett fåtal arter som indikerar höga naturvärden i skog är funna i området, bl.a. blomkålssvamp, grönpýrola, långfliksmossa, kantvitmossa och rödfläckig bägarlav. Artantalet på svampsidan är ganska stort, framför allt bland spindelskivlingarna. Rödlistade arter i reservatet är tallrisk (missgynnad, NT) och knärot (NT), varav den senare är rikligt förekommande i den grandominerade barrskogen i reservatets norra del (skötselområde 2). I reservatet har vidare bland annat följande torrängsväxter noterats: sötvedel, backvial, slättergubbe, svinrot, stor blåklocka, kattfot och getrams.

Naturvärdena betingas alltså av skogsbeståndets ålder, vilken visar på en förhållandevis lång trädkontinuitet i större delen av reservatet. Delar av reservatets skog har under en följd av år lämnats för fri utveckling och börjar i sin struktur närma sig naturskogens, med många gamla träd, olikåldrighet i trädbeståndet, döende och döda stående samt liggande träd.

Området är hemvist för ett flertal minskande och/eller rödlistade skogsfåglar som större och mindre korsnäbb, gröngöling, spillkråka, orre, nattskär, trädlärka, sparvhök, ormvråk, morkulla, korp, nötkråka, gulsparv, grå flugsnappare, trädpiplärka, skogsduva, gök, kungsfågel, dubbeltrast, sparvuggla, talltita, törnskata och pärluggla.

Källor

1. Artportalen, www.artportalen.se, Artdatabanken och Naturvårdsverket.
2. Barrskogar, Nyckelbiotoper i Sverige 2011. Johan Nitare, Skogsstyrelsen.
3. Brandgynnande arter i sydöstra Sverige. Eldskäl. Länsstyrelserna. Meddelande Nr 2011:16.
4. Ekonomiska kartan, 1950-tal.
5. Elden är deras vän, brandnäva och svedjenäva. Lotta Risberg & Anders Granström. Svensk Botanisk tidskrift 109:3-4 2015.
6. Förvaltning av skogar och andra trädbärande marker i skyddade områden 2013. Naturvårdsverket Rapport 6561. April 2013.

7. Hällmarkstallskog 1996. Biotopfaktablad. Skogsstyrelsen 1996.
8. Häradskartan 1865
9. Naturvårdsöversikt Örebro län 1984. Länsstyrelsen i Örebro län.
10. Mosippa (*Pulsatilla vernalis*) i Hälleskogsbrännan. Dokumentation av genomförd insådd i brandområdet 2015. Markus Rehnberg. Länsstyrelsen Västmanland.
11. Naturvårdsbränning. Vägledning för brand och bränning i skyddad skog. Naturvårdsverket. Rapport 5438. Maj 2005.
12. Skogsbrand. Brandbeteende och tolkning av brandindex. Anders Granström, Institutionen för skoglig vegetationsekologi SLU, Umeå.
13. Strategi för naturvårdsbränning i sydöstra Sveriges skyddade skogsområden år 2012–2022. Länsstyrelserna. Meddelande 2012:13.
14. Taggsvampskogar 2006. Johan Nitare, Skogsstyrelsen.
15. Tallnaturskogen i nytt ljus 2013. Bengt Oldhammer & Sebastian Kirppu. Svensk Botanisk tidskrift 107:6 (2013).
16. Åtgärdsprogram för bevarande av brandinsekter i boreal skog. Naturvårdsverket. Rapport 5610. Okt 2006.
17. Åtgärdsprogram för mosippa 2016–2020. Naturvårdsverket. Rapport 6726. Maj 2016.
18. Åtgärdsprogram för skalbaggar på nyligen död tall 2014–2018. Naturvårdsverket. Rapport 6599. December 2013.

PLANDEL

Skötselplanen omfattar tre skötselområden:

- 1. Sandtallskog**
- 2. Barrskog**
- 3. Anordningar för besökare**

Skötselområde 1, sandtallskog (59,8 ha)

Skogen utgörs i huvudsak tallskog i varierad ålder. Delar av sandtallskogen har under lång tid undgått kalhuggning, varför åldern i dessa bestånd är ganska hög. Denna äldre sandtallskog är tidigare till stor del gallrad och bristen på död ved påtaglig. Delar av skötselområdet består av yngre tall i täta ogallrade bestånd.

Bevarandemål

Arealen sandtallskog ska vara minst 59 hektar. Småskaliga naturliga processer, t.ex. åldrande, avdöende av träd och luckbildning liksom periodvisa omvälvande störningar som insektsangrepp, stormfällning och/eller brand ska påverka skogens struktur. Skogen ska bestå av olika trädarter till följd av naturlig störningsdynamik och succession. Trädskiktet ska vara olikåldrigt och flerskiktat. Det ska finnas gamla träd, liggande död ved och stubbar, stående döda eller döende träd. Typiska arter: tallrisk, blomkåls-svamp, nattskär och spillkråka.

Skötselåtgärder

- Naturvårdsbränningar för att få en gynnsam störning på mark- och trädskikt samt öka andelen död ved. Bränningsåtgärder bör omfatta högst halva skötselområdet vid ett tillfälle, så att inte friluftslivets nyttjande av reservatet begränsas i alltför stor omfattning.
- Åtgärder för att återintroducera mosippa såsom bränning, inplantering och/eller insådd till dess målnivå 250 plantor är nådd.
- Vid behov friställa naturvärdesträd genom avverkning eller ringbarkning.

Skötselområde 2, barrskog (24,1 ha)

Skogen utgörs av barrblandskog med en stor andel gammal gran. Granbestånden är äldre och har en riklig hänglavsflora. I ytterkanterna av området finns ett stort inslag av lövträd, främst rönn, asp och björk. Dessa träd kan gynnas genom punktinsatser såsom röjningar och ringbarkning av barrträd.

Bevarandemål

Arealen barrskog ska vara minst 24 hektar. Småskaliga naturliga processer, t.ex. åldrande, avdöende och omkullfallna träd samt luckbildning, liksom periodvisa omvälvande störningar, t.ex. insektsangrepp, stormfällning eller brand ska påverka skogens dynamik och struktur. Skogen ska bestå av olika trädarter till följd av naturlig störningsdynamik och succession. Trädsiktet ska vara olikåldrigt och flerskiktat. Det ska finnas gamla träd, liggande död ved och stubbar, stående döda eller döende träd. Typiska arter: knärot, långfliksmossa och rödfläckig bägarlav.

Skötselåtgärder

- Fri utveckling med intern dynamik.
- Vid behov friställa enstaka naturvärdesträd genom avverkning eller ringbarkning.
- Vid behov gynna lövinslaget längs ytterkanterna på skötselområdet genom att gallra, röja eller ringbarka konkurrerande barrträd (främst gran)

Skötselområde 3, Anläggningar för besökare

Reservatet ligger längs länsväg 243 mellan Degerfors och Åtorp på västra sidan om Letälven. I reservatet finns flera vandringsleder bland annat en slinga som går runt och ner i dödisgropen Djupa hålet. Parkeringsplats och informationstavla finns nära Lidetorp i reservatets sydöstra del. I denna del finns även en stuga som ägs och underhålls av Degerfors kommun. Informationsskyltar kommer att sättas upp i enlighet med vad som anges på skötselplanekarta.



Stugan vid Lidetorp. Foto: Åsa Forsberg

Bevarandemål

Naturreseptatet ska ge allmänheten goda möjligheter att uppleva naturreservatets naturvärden. Besökare ska kunna orientera sig och hämta kunskap om reservatet genom aktuell informationstavla.

Skötselåtgärder

- Informationstavlur med karta ska tas fram och sättas upp av Länsstyrelsen enligt skötselplanekartan.
- Nytt rastbord med bänkar anskaffas av Länsstyrelsen och installeras av Degerfors kommun.

- Tillsyn och underhåll av informationsskyltar och parkeringsplats utförs av Degerfors kommun.
- Övriga anordningar såsom vägvisare, rastbord, stuga och leder tillsyns och underhålls av Degerfors kommun.

Övrigt

Förvaltning

Reservatsförvaltare är Degerfors kommun. Länsstyrelsen har dock åtagit sig att ansvara vissa åtgärder.

Reservatsgränsmarkeringar

Reservatets gränsmarkeringar ska underhållas i enlighet med Naturvårdsverkets anvisningar. Länsstyrelsen följer upp gränsmarkeringarna, som ska underhållas av Degerfors kommun vid behov.

Uppföljning

Uppföljning av bevarandemål

Uppföljningen av bevarandemål och syfte kommer att ske inom länens obligatoriska uppföljning – Block A – och beskrivs i Översiktlig plan för uppföljning av skyddade områden i Örebro län.

Uppföljning av skötselåtgärder

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av genomförda skötselåtgärder sker. Effekter av restaureringsåtgärder som kostat mer än 200 000 SEK, som är finansierade av sakanslaget och syftar till att stärka bevarandestatusen i naturtyper i Habitatdirektivets bilaga 1 eller för arter i bilaga 2 ska följas upp inom länens obligatoriska uppföljning. Ytorna där åtgärderna genomförts ska följas upp separat så att åtgärdens effekter kan mätas.

Uppföljning av friluftsliv

Uppföljningen av friluftsliv kommer att ske enligt Översiktlig plan för uppföljning av skyddade områden i Örebro län. Planen är i dagsläget inte färdigställd.

Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

Skötselåtgärd	När	Prio	Ansvarig för genomförande och finansiering
Naturvårdsbränning av minst 30 ha skogsmark i skötselområde 1	Under perioden 2019–2024	1	Länsstyrelsen
Framtagande av nya informationsskyltar om reservatet	2019/2020	1	Länsstyrelsen
Uppsättning av nya informationsskyltar	2019/2020	1	Degerfors kommun
Anskaffande av nytt rastbord med bänkar	2019/2020	1	Länsstyrelsen
Uppsättning av nytt rastbord med bänkar	2019/2020	1	Degerfors kommun
Anpassning av reservatets entré för funktionshindrade genom grusning av led mellan p-plats och fram till Djupa hålet enligt beslutskarta	2020–2022	1	Länsstyrelsen
Tillsyn och underhåll av anläggningar, bl.a. vägar, stigmarkeringar, vägvisare, rastbord, informationstavlor, hus och p-plats, samt städning	Årlig tillsyn; underhåll vid behov	1	Degerfors kommun
Introduktion av mosippa	Från 2020 och tills målnivån är nådd	2	Länsstyrelsen
Siktröjning i Djupa hålet enligt föreskrift B7	Vid behov	3	Degerfors kommun
Friställning av enstaka värdefulla naturvärdes-träd i skötselområde 1 och 2	Vid behov	3	Länsstyrelsen / Degerfors kommun
Gynna lövinslaget i skötselområde 3 genom röjning, gallring eller ringbarkning	Vid behov	3	Länsstyrelsen / Degerfors kommun

SKÖTSELPLAN
2018-11-19

Dnr 511-184-2017

Uppföljning av naturvårdsbränning	Efter åtgärd	1	Länsstyrelsen
Uppföljning av bevarandemål för mosippa	Från 2020 årligen tills målet är nått och därefter vart 3:e år	1	Länsstyrelsen och / eller floraväktare
Uppföljning av gränsmarkering	2020 och därefter var 6:e år	1	Länsstyrelsen
Underhåll av gränsmarkering	Vid behov	1	Degerfors kommun

**Karta till skötselplan för naturreservatet
LIDETORPSMON i Degefors kommun
Beslutsdatum 2018-11-19
Dnr: 511-184-2017**

 Naturreservat enligt detta beslut

 Led enl föreskrift B5

 Led enl föreskrift B4

 Informationstavlor

 Parkering

 Rastplats

 Område som avses i föreskrift B7

 Skötselområde Barrskog

 Skötselområde Sandtallskog

